11/08/2022

Η Θεσσαλονίκη και οι ωραίες εκκλησίες της από τον φακό του Μπουασονά

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Το πολυκαιρισμένο ένθετο από εφημερίδα πολλών δεκαετιών πριν, που ξεπρόβαλε μέσα από μια στοίβα χαρτιά στον πάγκο παλαιοπωλείου δίπλα στη Ρωμαϊκή Αγορά της Θεσσαλονίκης, με τον ελκυστικό για τους εραστές της Ιστορίας τίτλο «Πώς ήτο το 1800 η Θεσσαλονίκη», δεν μπορούσε παρά να οδηγήσει το χέρι στο να το ξεχωρίσει από τα υπόλοιπα.

Η σχεδόν ολοσέλιδη περιήγηση στη Θεσσαλονίκη του 1800 είχε ως βάση αποσπάσματα από το δίτομο έργο «Ταξίδιον εις την Μακεδονίαν» που εξέδωσε το 1831 ο Εσπρί – Μαρί Κουζινερί, ο οποίος χρημάτισε γενικός πρόξενος της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη και τη Σμύρνη από το 1773 ώς το 1819.

Ο Ιππόδρομος, η Ροτόντα, η Αψίδα του Γαλερίου, το Επταπύργιο, ο Λευκός Πύργος, οι Εβραίοι, τα ταμπάκικα, οι Ευρωπαίοι, η ύπαιθρος αλλά και στοιχεία για τη διοίκηση των πόλεων, το «πώς έκαμε την εμφάνισίν του εις την πόλιν ο Αβδή

πασάς» αλλά και για την «εορτή των βυρσοδεψών» είναι οι «σταθμοί» της περιήγησης στο δημοσίευμα αυτό, που αποτελεί ακόμη μια απτή απόδειξη για το διαχρονικό ενδιαφέρον των περιηγητών ανά τους αιώνες για τη Θεσσαλονίκη και τον πλούτο της ιστορίας και των μνημείων της.

Τύπος Ἑβραίου τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς ἐποχῆς τοῦ 1800

Η περιήγηση ξεκινά από την Αψίδα του Γαλερίου, για την ωραιότητα της τέχνης της οποίας δεν κρύβει τον θαυμασμό του ο περιηγητής. «Ο ταξιδιώτης ο οποίος δεν διακρίνει, εν πρώτοις, εις το μνημείον τούτο παρά μίαν πύλην συντεθλιμμένην διά ξένων οικοδομών, αναγνωρίζει αμέσως με κατάπληξιν ότι ευρίσκεται ενώπιον παλαιάς θριαμβευτικής αψίδος εξαιρετικής ωραιότητος. Η όψις, η οποία πρώτη αποκαλύπτεται είναι η πλέον ενδιαφέρουσα και ταυτοχρόνως η καταλληλότερα προς αναγώρισιν της εποχής εις την οποία το κτίσμα ανήκει. Έναντι της προσόψεως έχουν στηθή μικρά σανιδώματα, χρησιμεύοντα ως σταθμοί των φρουρών της πόλεως και των αρμοδίων επί του τελωνείου. Οι δημόσιοι αυτοί υπάλληλοι ακκουμβούν εις το παλαιόν τείχος τα μαξιλλάρια εις τα οποία

στηρίζονται. Περισσότερον ενδιαφερόμενοι διά την λευκότητα του ασβέστου παρά διά την ωραιότητα της τέχνης, πάντοτε όταν αντοκαθίσταται η βάρδια, ασπρίζουν το μάρμαρον, εις τρόπον ώστε, λόγω της διαδοχής των στρωμάτων, πρέπει σήμερον να πλησιάση κανείς πολύ κοντά διά να κρίνη πεί της αξίας των γλυπτών...» (σ.σ. διατηρείται η ορθογραφία του πρωτότυπου).

Ακολουθεί ο Ιππόδρομος και η Ροτόντα, που «παρουσιάζει μίαν αξιοπαρατήρητον ιδιορρυθμίαν: εισέρχεται κανείς από δύο θύρας, εκ νότου και δυσμών, απολύτως ομοίας», η εκκλησία της Αγίας Σοφίας «που μετετράπη εις τζαμί, όπως και η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου», το «φρούριον το οποίον δεσπόζει της πόλεως και καλείται Επταπύργιον» και ο ευρισκόμενος «εις την άκρην του όρμου και εν συνεχεία προς τα τείχη της πόλεως, προς την ανατολικήν πλευράν» Λευκός Πύργος. «Καλείται Πύργος των Γενίτσαρων», αναφέρει ο Εσπρί – Μαρί Κουζινερί, «διότι χρησιμεύει ως φυλακή των και διότι ούτοι δικαιούνται να στραγγαλίζονται εντός αυτού όταν αξίζουν της ποινής του θανάτου».

Από το βλέμμα του περιηγητή δεν ξεφεύγει η επαγγελματική ενασχόληση των Εβραίων της πόλης, για τους οποίους -μεταξύ άλλων- αναφέρει ότι «από της καταλήψεως της πόλεως από τον Μουράτ τον Β’, οι Εβραίοι έχουν το προνόμιον της κατασκευής κυανοχρώμου υφασμάτων λίαν χονδροειδών, τα οποία εμπορεύονται διά λογαριασμόν του Μεγάλου Αυθέντου» και ότι «Εβραίοι είναι κύριοι μιας βιομηχανίας ταπήτων. Αυτοί μόνον κατασκευάζουν όλων των μεγεθών, από των καλλίτερων ποιοτήτων μέχρι των πλέον κοινών».

Ο Γάλλος διπλωμάτης – περιηγητής αναφέρεται επίσης στα ταμπάκικα, σημειώνοντας ότι εξ όλων των βιοτεχνιών της Θεσσαλονίκης, η βυρσοδεψία είναι η σημαντικωτέρα και η επικρατεστέρα» και «...το εσνάφι των βυρσοδεψών χαίρει εν Θεσσαλονίκη μεγάλου σεβασμού» καθώς «διά να γίνη κανείς μάστορας χρειάζεται πολλάς δοκιμασίας, αι οποίαι διαρκούν από της ηλικίας των δέκα ετών μέχρι της ηλικίας των τριάντα». Όταν, μάλιστα, «το εσνάφι αυτό κάμνη νέους μάστορας, όλη η πόλις πανηγυρίζει»...

Ο Μπουασονά στην πόλη των ωραίων εκκλησιών

Το διαχρονικό ενδιαφέρον των περιηγητών για τη Θεσσαλονίκη και τον πλούτο των μνημείων της αποτυπώνεται και σε ένα άλλο «διαμάντι» εποχής: το «Salonique, la ville des belles églises», με φωτογραφίες του σπουδαίου Ελβετού φωτογράφου Φρεντερίκ Μπουασονά και πρόλογο του αχώριστου συνταξιδιώτη του Ντανιέλ Μπω-Μποβί, που εκδόθηκε το 1919 στη Γενεύη και αναδεικνύει όλα εκείνα τα μοναδικά στοιχεία που συνθέτουν το σαγηνευτικό μωσαϊκό της πολυπολιτισμικής Θεσσαλονίκης.

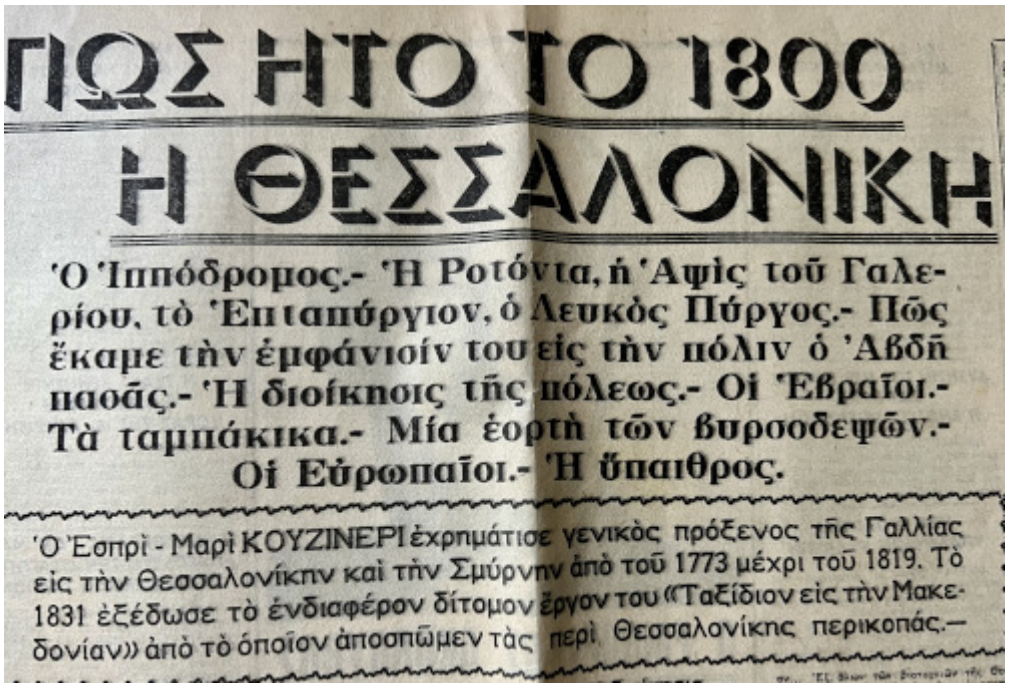

ΠΩΣ ΗΤΟ ΤΟ 1800
Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ὁ Ἱππόδρομος.- Ἡ Ροτόντα, ἡ Ἁψὶς τοῦ Γαλερίου, τὸ Ἐπταπύργιον, ὁ Λευκὸς Πύργος.- Πῶς ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του εἰς τὴν πόλιν ὁ Ἀβδὴ πασᾶς.- Ἡ διοίκησις τῆς πόλεως.- Οἱ Ἑβραῖοι.- Τὰ ταμπάκικα.- Μία ἑορτὴ τῶν βυρσοδεψῶν.- Οἱ Εὐρωπαῖοι.- Ἡ ὕπαιθρος.

Ὁ Ἐσπρὶ - Μαρὶ ΚΟΥΖΙΝΕΡΙ ἐκπρημάτισε γενικὸς πρόξενος τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Σμύρνην ἀπὸ τοῦ 1773 μέχρι τοῦ 1819. Τὸ 1831 ἐξέδωσε τὸ ἐνδιαφέρον δίτομον ἔργον του «Ταξίδιον εἰς τὴν Μακεδονίαν» ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀποσπῶμεν τὰς περὶ Θεσσαλονίκης περικοπάς.—

Μέσα από τις φωτογραφίες του Μπουασονά από τις ωραίες εκκλησίες της Θεσσαλονίκης αναδεικνύεται ένα σημαντικό κομμάτι του ιστορικού πλούτου της πόλης, που εξακολουθεί να εντυπωσιάζει μέχρι σήμερα τον επισκέπτη της. «Το πραγματικό στολίδι της Θεσσαλονίκης είναι οι εκκλησίες και τα μωσαϊκά τους. Οι Τούρκοι τις μετέτρεψαν σχεδόν όλες σε τζαμιά. Η πιο γοητευτική από όλες, χωρίς την παραμικρή αμφιβολία σε ό,τι αφορά τον εξωτερικό χώρο είναι η εκκλησία των Αγίων Αποστολών, το Σοούκ Σου τζαμί (σ.σ. τζαμί του κρύου νερού), κοντά στη νέα πύλη», γράφει ο Ντανιέλ Μπω-Μποβί, «κεντώντας» με λέξεις τις εικόνες του Μπουασονά.

«Είναι κρυμμένη ανάμεσα σε χαμηλά σπίτια με ξύλινα κάγκελα και γρίλιες στα παράθυρα και ανάμεσα σε δέντρα: λεύκες, μεγάλης ηλικίας συκιές και πλατάνια», περιγράφει ο Μπω-Μποβί, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά σε «μια σκεπαστή γειτονική κρήνη όπου οι Τουρκάλες, με ντροπαλά βήματα εξαιτίας των πέπλων τους, έρχονται να προμηθευτούν νερό». Ξύλινα σκελετοί, ξύλινα στηρίγματα, καλυμμένα με κυρτά κεραμίδια, κυκλώνουν την εκκλησία και καλύπτουν τον εξώστη με την κιονοστοιχία. Στο εσωτερικό της, τέσσερις λεπτοί στύλοι στηρίζουν τον κεντρικό άμβωνα, την τράπεζα και κάτω από τις ρωγμές του χοντρού γύψου μπορούμε να μαντέψουμε την ύπαρξη γκρίζων μωσαϊκών και ζωγραφιών, γράφει, συνεχίζοντας την περιγραφή, ενώ παρακάτω κάνει εκτενή αναφορά στη Ροτόντα, την Αγία Σοφία και τον επιβλητικό Άγιο Δημήτριο, που κοσμεί και το εξώφυλλο της έκδοσης.

Η πόλη των ωραίων εκκλησιών, όπως αποκαλούν τη Θεσσαλονίκη ο Μπουασονά και

ο Μπω-Μποβί, δεν αφήνει ασυγκίνητο τον σύγχρονο επισκέπτη, ενώ ο βυζαντινός της πλούτος συχνά «ταξιδεύει» μέσα από εκτενή δημοσιεύματα, με πλέον πρόσφατο ένα οδοιπορικό της Αμερικανίδας δημοσιογράφου Giovanna Dell’ Orto για το Associated Press, με τίτλο: «Splendid Byzantine churches head Thessaloniki’s holy sites».

*Οι φωτογραφίες είναι από το απόκομμα της εφημερίδας, όπου δημοσιεύεται η περιγραφή της Θεσσαλονίκης το 1800 από τον Γάλλο γενικό πρόξενο Εσπρί-Μαρί Κουζινερί και από το εξώφυλλο του «Salonique, La ville des belles eglises»

(Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ / Σοφία Παπαδοπούλου)